

MILOŠ FRITZ

Stará Praha

štětcem a objektivem

akvarelů z konce 19. století

fotografií z konce 20. století

Stará Praha

štětcem a objektivem

MILOŠ FRITZ

Stará Praha

štětcem a objektivem

akvarelů z konce 19. století

fotografií z konce 20. století

Stará Praha štetcem a objektivem

Miloš Fritz

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
info@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 6550. publikaci
Text: a fotografie: Miloš Fritz
Akwarelové malby: Václav Jansa
Sazba a návrh obálky: Lukáš Fritz
Odpovědná redaktorka: Jana Minářová

Počet stran 224
První vydání, Praha 2017
Vytiskla tiskárna FINIDR, s.r.o., Český Těšín

© Grada Publishing, a.s., 2017
Cover Design © Lukáš Fritz, 2017

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy: Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

ISBN 978-80-271-9724-8 (pdf)
ISBN 978-80-247-5398-0 (print)

Obsah

Předmluva	6
Seznam dvojic	8
Mapa	11
Obrazová a výkladová část	12
Prameny	212
Poznámky	213
Adresář	216

Předmluva

Už jako chlapec jsem si u svých prarodičů se zájmem prohlížel soubor „Stará Praha – 100 akvarelů Václava Jansý“. Pak ale téměř upadl v zapomenutí a teprve po mnoha letech jsem se jím začal zabývat podrobněji a uvědomil jsem si, jak právě nyní, zhruba po 100 letech, je zajímavé porovnávat Jansovy obrazy s dnešní skutečností.

Zpočátku jsem si jen některá místa prohlížel a některá také vyfotografoval. A s úžasem jsem zjistil, jak Jansovy akvarely zobrazují tehdejší Prahu s dokumentární přesností, blížící se fotografiím, avšak v barvách, což tehdejší fotografie neumožňovala. A tak vznikl nápad všechna ta místa vyfotografovat a z obrazů a fotografií vytvořit srovnatelné dvojice.

Nápad to není zcela nový, obdobné dvojice, zobrazující minulost a přítomnost byly už ojediněle publikovány. Většinou však šlo o dvojice fotografií, přičemž pro nové i staré bylo použito stejných výrazových prostředků a pro ty nové mohla být použita stejná, podobná nebo lepší technika.

V tomto případě byla situace jiná a ani jsem si zpočátku neuvědomil, jaká úskalí realizace nápadu přinese. Problémy spočívaly především v tom, že – na rozdíl od fotografie – malířovo vidění nebylo omezeno úhlem záběru, perspektivou, formátem, kontrastem, nevhodným osvětlením a dalšími faktory, ale ani různými překážkami, které jistě dovedl vypustit. Přesto jsem se nevzdal a záměr dokončil.

V souboru jsou kromě známých pohledů i taková místa, která – přestože obrazy mají názvy – nelze dnes jednoduše nalézt. To mne přivedlo k podrobnému studiu staré i nové literatury o Praze a k pořizování výpisků a náčrtků. Je pochopitelné, že jsem pak začal studovat i historii a proměny míst známých, abych všechny dvojice mohl při prohlížení komentovat. Tak postupně vznikly doprovodné texty ke všem dvojicím. To vše se tím z původní záliby změnilo v náročnou práci a bylo by škoda se o její výsledky nepodělit se všemi potenciálními zájemci. Konečným výsledkem je kniha, kterou jste právě otevřeli. Myslím si, že předmluva by měla být krátká. Zejména pak u obrazové publikace, v níž každý asi nejdříve sáhne po obrázcích. Přesto zde ale ještě uvedu krátký výčet informací, které by měly předejít možným nedorozuměním.

V celé publikaci jsem dodržel původní pořadí, číslování a názvy obrazů přesně podle popisů v souboru, který mi byl předlohou – tedy bez věcných a jazykových úprav. K letopočtům na Jansových obrazech, pokud ovšem jsou uvedeny, jsem v několika případech doplnil jím záměrně vynechanou číslovku „1“ na začátku. Současným fotografiím jsem nepřiradil žádné názvy – potřebná vysvětlení jsou v doprovodných textech – důsledně a jednotně však vlevo nad fotografiemi uvádím přesná data jejich pořízení.

Celá obrazová část (reprodukce Jansových obrazů i současné fotografie) byla pořízena běžným kinofilmovým přístrojem a klasickým fotografickým postupem. Hlavním cílem, který jsem si vytknul, bylo pořízení současných fotografií z míst, přesně odpovídajících těm, ze kterých Jansa maloval své akvarely – tedy fotografií, na nichž jsou objekty pokud možno ve stejném měřítku a ve stejné konfiguraci jako na obrazech.

Části textů, týkající se historie, nelze považovat za odbornou či vědeckou práci, založenou na vlastních výzkumech. Jde o výsledky spíše amatérského, ale pečlivého pátrání v nevelkém počtu běžně dostupných publikací. I když nebylo dost dobře možné se vyhnout množství dat, jmen a odborných termínů, pokusil jsem se o to, aby texty nebyly jejich suchým výčtem, tak charakteristickým pro odbornou literaturu. Při studiu pramenů jsem v některých případech narazil na zajímavé rozpory, na které jsem si dovolil upozornit – i když většinou nepřináším jejich objasnění.

Jsem si vědom obsahové nevyváženosti textů, dané ovšem potřebou zpracovat ke všem dvojicím texty přibližně stejně dlouhé. Kromě historických údajů jsem se snažil v nich postihnout zejména rozdíly, vzniklé během posledního století a nechal jsem se přitom inspirovat samotnými obrazy, jejich původními názvy a dnešní situací. Připojil jsem některá svá zjištění a postřehy a také některé zajímavosti, které provázely vznik fotografií. Další podrobnosti, poznámky technického rázu a přehled použitých podkladů a pramenů uvádím v závěru knihy.

Miloš Fritz, Praha, září 2000

Táta věnoval v letech 1997–2001 této knize, spoustu času – některá místa fotografoval mnohokrát – v různých obdobích roku a v různém stavu, než byl s výsledkem spokojen. I nevybrané fotografie jsou z dokumentárního hlediska zajímavé (dokládají například probíhající rekonstrukční práce a podobně) – celý archiv obsahuje téměř tisíc negativů. Precizní příprava fotografií a textů vyústila v roce 2001 v kompletní návrh na vydání knihy. Následně otec jednal s několika nakladateli – jeden z nich projevil vážný zájem knihu vydat, ale nakonec bohužel ze záměru sešlo.

Když v roce 2010 zemřel, došli jsme při třídění jeho pozůstalosti k závěru, že by bylo škoda celé dílo založit do skříně, nebo dokonce vyhodit, a rozhodli jsme se, že se znovu pokusíme knihu vydat. Opět jsme oslovili několik nakladatelství a nakonec začali jednat s nakladatelstvím Grada Publishing, které vidělo potenciál knihy nejen v samotných fotografiích (takových publikací vyšlo více, i když s menším důrazem na přesnost kompozice fotografie) ale i ve čtivém doprovodném textu, který obsahuje další zajímavé informace.

Po překonání různých úskalí nakonec přeci jen tedy k vydání došlo a vy právě držíte v rukou výslednou publikaci. Použitý postup, kdy byly snímky fotografovány kinofilmovým přístrojem a následně vyvolány a naskenovány, není ideální a je v době digitální fotografie i poněkud zastaralý, ale hodnota fotografií je především v jejich kompozici, která téměř přesně odpovídá Jansovým obrazům. Jsme si vědomi, že fotografie dnes již nejsou aktuální a některá místa se opět změnila, ale o to větší význam možná kniha má – fotografie jsou dokladem toho, jak se naše město změnilo za pouhých 17 let. Třeba bude tato kniha na přelomu 21. a 22. století někoho inspirovat k další retrospektivě.

Lukáš Fritz, Praha, leden 2017

Seznam dvojic

Názvy jsou uvedeny důsledně ve znění dle původní publikace.

1 Jiřská ulice na Hradčanech	12	29 Václavská ulice pod Emauzským klášterem ..	68
2 Melantrichova ulice	14	30 Platněřská ulice	70
3 Před Ungeltem	16	31 Nádvoří kláštera blah. Anežky	72
4 Pohled z Karmelitské ulice	18	32 Pod Černínským palácem na Hradčanech ..	74
5 Hradčany z Jeleního příkopu	20	33 Fürstenbergská zahrada na Malé straně	76
6 Sněmovní (dříve Pětikostelní) ulice	22	34 U Šitkovské vodárny	78
7 Židovská radnice	24	35 Nádvoří u kaple sv. Lazara	80
8 Karlova ulice	26	36 Staroměstský rynek (strana severovýchodní)	82
9 Portál Slavatovského letohrádku na Smíchově	28	37 Nádvoří domu Č. 932-I „U zlaté hvězdy“	84
10 Kostel sv. Trojice v Podskalí	30	38 Platněřská ulice (strana východní)	86
11 Čertovka při ostrově Kampě	32	39 Maiselova ulice	88
12 Na Zderaze	34	40 Kostel sv. Barbory na Františku	90
13 Malostranské náměstí	36	41 Sousoší sv. Lutgardy na Karlově mostě	92
14 Románská kaple sv. Longina	38	42 Kaple sv. Kříže v poštovské ulici	94
15 Malostranské mostecké věže	40	43 Staroměstský rynek s radnicí a kostelem p. Marie před Týnem	96
16 Bývalá kaple sv. Ludmily	42	44 Týnská ulice	98
17 Nádvoří u Zlatého stromu Č. 729	44	45 Pohled na Švarcenberský palác nad Ostruhovou ulicí	100
18 Karmelitská ulice u staré Újezdské brány ...	46	46 Pohled z Havelské do Melantrichovy ulice ..	102
19 Klášter blahosl. Anežky na Františku	48	47 Voršílská ulice	104
20 Maltézské náměstí na Malé straně	50	48 Portál domu „U dvou zlatých medvědů“	106
21 Helmovy mlýny	52	49 Zahrada zbrojnice u Čertovky	108
22 Nový svět	54	50 Kostel sv. Mikuláše na Malé straně	110
23 Seminářská ulice	56	51 Pohled se Staroměstského rynku do Melantrichovy ulice	112
24 Bývalá špitální kaple sv. Lazara	58	52 Kostel Karla Boromejského	114
25 Kaple božího hrobu na Zderaze	60	53 Nádvoří „U císařských“ čís. 832-II	116
26 Jakubská ulice	62		
27 Staré zámecké schody	64		
28 Kaple sv. Maří magdaleny pod Letnou	66		

54	Skretův dům v Týnské ulici Č. 628-II	118	76	Portál kostela p. Marie na Strahově	162
55	Průčelí kostela p. Marie vítězné	120	77	Pod Karlovým mostem	164
56	Nádvoří býv. Paláce hraběte Vrthby Č. 373-III	122	78	Kostel p. Marie a sv. Karla na Karlově	166
57	Dům „U šálků“ v Resslově ulici	124	79	Kostel sv. Mikuláše na Starém městě	168
58	Nádvoří konviktu u sv. Bartoloměje Č. 293-I	126	80	Salla terrena v zahradě Lobkovického paláce Č. 347-III	170
59	Kostel sv. Tomáše a bývalý Lobkovický palác na Malé straně	128	81	Bývalý Černínský palác na Hradčanech	172
60	Dům „U zlaté hvězdy“ v Rytířské ul. Č. 405-I	130	82	Kostel sv. Jindřicha	174
61	Bývalý Michnovský palác na Újezdě, nyní c a k Zbrojnice čís 450	132	83	Kostel sv. Josefa na Malé straně	176
62	Nové zámecké schody	134	84	Malá strana od Pražského hradu	178
63	Kostel p. Marie na Slupi	136	85	Arkádové nádvoří domu „U čapků“ Č. 1186-II	180
64	Kožná ulička	138	86	Křižovnické náměstí s Mosteckou věží	182
65	Ulice k mostu	140	87	Lobkovický palác pod Petřínem	184
66	Šporkova ulice	142	88	Křižovnický kostel a Klementinum s kostelem sv. Salvatora	186
67	Kostel sv. Vavřince na Petříně	144	89	Brána Vyšehradská	188
68	Dům „U vejvodů“ v Míčové ulici	146	90	Kostel sv. Petra na Poříčí se zvonicí	190
69	Palác hraběte Clam-Gallasa (z Mariánského náměstí)	148	91	Valdštýnský palác	192
70	Pohled na Malou stranu a Hradčany od Křižovníků	150	92	Salla terrena Valdštýnského paláce	194
71	Staroměstská radnice (východní strana)	152	93	Kostel sv. Jana Nepomuckého na Skalce	196
72	Chrám sv. Jiří na Hradčanech	154	94	Mostecká ulice	198
73	Belveder, Letohrádek královny Anny	156	95	Kostel sv. Voršily	200
74	Morový sloup nejsv. Trojice na Malostranském náměstí	158	96	Arcibiskupský palác na Hradčanech	202
75	Portál u nádvoří kláštera Strahovského	160	97	Pohled od Toskánského paláce na hrad Pražský	204
			98	Prašná brána	206
			99	Severní strana Malostranského náměstí	208
			100	Horní část Ostruhové ulice	210

Staré Praha

PRAKTICA

8 let
Fujifilm
Vel. 135
F. 1:2.8
7.10.1978

STARE PRAHA, OK. 20

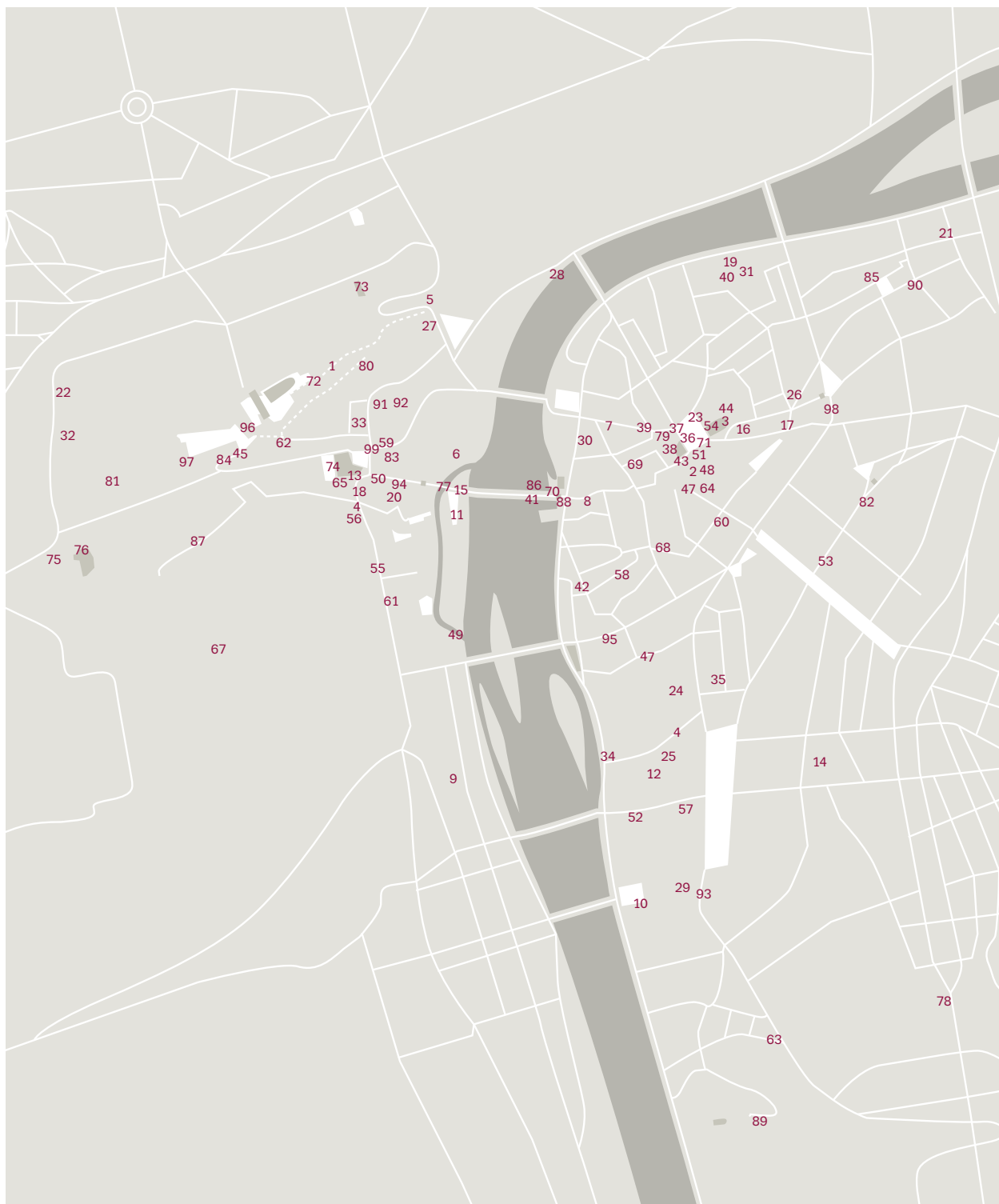
STARE PRAHA, OK. 20

SV. TOMASE A BYVALY LOBKO

2. foto kousek
ze staré Prahy

Mapa

Přibližná poloha jednotlivých míst na mapě Prahy

Jiřská ulice na Hradčanech

1896

První dvojici tvoří Jansův obraz z roku 1896 a fotografie pořízená o 104 roky později. Těžko říci, proč v souboru „Stará Praha“, který není řazen ani tématicky ani chronologicky, byl zrovna tento obraz zařazen jako první. Asi by se sem nejlépe hodil obraz číslo 5 – nejen proto, že je staršího data a má odlišnou grafickou úpravu, především ale proto, že je na něm celkový pohled na Hradčany, které jsou bezesporu symbolem celé Prahy. Tak známým, že už málokdo přemýšlí nad tím, jak jejich název vznikl. Pochází z toho, že obyvatelé Hradu se nazývali *Hradčani* a podle nich se pak nazývalo jejich bydliště. Takové vysvětlení uvádí profesor František Ruth v „Kronice královské Prahy a obcí sousedních“. Toto stěžejní dílo o Praze vyšlo v letech 1903 až 1904, takže tvoří velmi dobrý zdroj informací k Jansovým obrazům. V dalších textech je proto často citováno, nadále však většinou jen s uvedením autora jména nebo se zkráceným názvem. („Kronika“ vyšla znovu jako *reprint* v roce 1995.)

Motiv prvního obrazu je ovšem také z Hradčan. Cesta sem vede od východu, po Starých zámeckých schodech a kolem Černé věže. Jiřská ulice má název podle kostela sv. Jiří, který je nejstarším dochovaným kostelem v Praze. Více o něm je uvedeno u dvojice č. 72, kde je zobrazeno jeho průčelí.

Zde je kostel vidět po pravé straně. V popředí je část renesančního portálu, který byl osazen hutí Benedikta Rejta asi v roce 1520, možná však až po požáru v roce 1541. Před portálem kdysi býval malý hřbitůvek, na Jansově obraze jsou na jeho místě vzrostlé keře za primitivní ohradou. Tu nahradila pěkná kamenná zeď s kovanou brankou.

Uprostřed obrazu je zadní část barokní přístavby kaple sv. Jana Nepomuckého z let 1718–1722, před níž je nepřehledný úhledný přístavek, dnes již zbouraný. Kaple má nyní nové barevné řešení fasády a z fotografie lze ještě zjistit, že ve stěně kostela byly provedeny úpravy v rozmístění oken.

Vlevo od kaple vyčnívá horní, novější část 99,3 m vysoké hlavní věže chrámu sv. Víta. Byla vystavěna na gotické podnoži z přelomu 14. a 15. století až ve století šestnáctém. Současná podoba její cibulovité střechy pochází z roku 1770, kdy byla upravena. Hádankou na obraze je světlá bílá tyč, kterou je střecha věže „propíchnuta“. Nejspíše to je zbytek nějakého zvedacího zařízení, používaného při dostavbě chrámu, která právě probíhala. Pod věžní galerií je zřejmě vidět právě vznikající konstrukci krovu příčné lodi. Hlavní věž byla v souvislosti s dostavbou opravena v roce 1906. Další oprava byla provedena právě v roce 2000, takže na fotografii je věž obklopena lešením.

Vlevo pod věží je vidět část (roh a opěrný pilíř) východního křídla Starého královského paláce, které bylo postaveno za Václava IV. V roce 1541 vyhořelo a potom, v letech 1559 až 1563, bylo upraveno císařským stavitelem Bonifácem Wohlmutem do současné podoby. Bývala v něm Stará sněmovna, kde až do roku 1847 zasedali zástupci českých stavů. Mezi sněmovnou a kaplí sv. Jana Nepomuckého je portál s vraty (dnes nově upravenými), kterými vjížděli jezdci na koních k jezdeckým schodům a po nich do Vladislavského sálu na turnaje. Uvedený sál byl dostavěn roku 1502 a stal se největším světským prostorem středověké Prahy – uváděny jsou rozměry 62 × 16 × 13 m nebo také 74 × 18 × 14 m.

Levou stranu Jiřské ulice tvoří bývalý Tereziánský ústav šlechticů, o němž je více uvedeno u dvojice č. 72. Na Jansově obraze je jeho malou část vidět, zde na reprodukci a fotografii nikoli. Obraz totiž patří k těm, jejichž formát svým poměrem stran (formát reprodukované předlohy je 186 × 252 mm) špatně koresponduje s plochou kinofilmového negativu. Abych ji lépe využil, dovolil jsem si malou část levé strany obrazu vypustit. Úprav tohoto druhu jsem se dopouštěl co nejméně a tam, kde jsou podstatné, se o tom vždy zmiňuji. Naštěstí i Jansa pro většinu svých obrazů použil „rozumný“ formát – i když jistě netušil, jak s nimi někdo za sto let naloží.

Melantrichova ulice

1897

Ulice se ve 14. století nazývala Juno-šova, později Kunšova a od 17. století Sirková. Název nevznikl podle sirek, protože ty byly vynalezeny až o dvě století později, ale z toho, že se tu prodávala *síra*. Té se možná kdysi říkalo *sírka*, čemuž by nasvědčovalo to, že v Ottově slovníku naučném z přelomu 19. a 20. století je uvedeno heslo *sirkování* – viz *síření*. (Pod heslem *síra* ale název *sírka* uveden není.)

Dnešní jméno dostala ulice po známém knihtiskaři Jiřím Melantrichovi z Aventínu. Ten zde v roce 1563 koupil jeden z domů, nechal ho zbořit a na jeho místě vystavěl nový, renesanční dům čp. 471, nazývaný „U dvou velbloudů“. V něm si zřídil tiskárnu, kterou vedl až do své smrti v roce 1580. V posledních letech s ním spolupracoval Daniel Adam z Veleslavína, který pak vedení tiskárny převzal. Technická úroveň jejich tisků se vyrovnala nejlepším tiskům v tehdejší Evropě. (V ulici ale působili ještě další tiskaři – Daniel Sedlčanský a Jan Kosořský, o nichž se zmiňují u dvojic č. 46 a 48.)

Na Melantrichově domě byla roku 1880 umístěna jeho pamětní deska, ale v roce 1893 byl dům zbořen. Zachovaly se fragmenty jeho výzdoby, které jsou uloženy v Lapidáriu Národního muzea. Nový dům čp. 471, postavený pak na jeho místě, dostal název „U Melantrichů“, což je dodnes vyznačeno nápisem umístěným vysoko na fasádě. Melantrichova pamětní deska byla znovu osazena ve dvoře nad průjezdem. Původní jméno Melantrichova domu „U dvou velbloudů“ bylo přeneseno na dům, jehož průčelí je v Kožné uličce. (Viz dvojice č. 64.)

Koncem 19. století, kdy se pražští radní zhlédli v širokých pařížských bulvárech, se uvažovalo o rozšíření Melantrichovy ulice tak, aby umožnila dopravní spojení a vedení elektrické dráhy mezi Václavským náměstím a nově vznikající Pařížskou třídou. K tomu naštěstí nedošlo a středověký ráz ulice tedy zůstal zachován. Dokládá to i tato dvojice, na níž je konec Melantrichovy ulice před vyústěním do Staroměstského náměstí.

Pohled je od domu „U stříbrné konvice“ a vpravo v popředí je vidět část sousedního domu „U zlaté konvice“. Nejstarší zprávy o těchto původně gotických domech jsou z roku 1400, kdy tvořily jeden celek. Rozděleny byly asi v roce 1553 a pak byly oba renesančně přestavěny. Oba také byly upraveny barokně – v 17. a 18. století.

K dalším stavebním úpravám obou domů došlo ještě v 19. a ve 20. století. Oba mají i dnes domovní znamení s konvicí, už však ne stříbrnou a zlatou. O obou domech jsou také zmínky u dvojice z Kožné uličky (č. 64), kde jsou jejich druhá průčelí. Melantrichovu ulici s Kožnou spojuje průchod vedoucí domem „U zlaté konvice“. V roce 1898 byl sice uzavřen, ale přesně o sto let později znovu otevřen.

Ještě jsou zde vidět dva domy, spojené dvěma zděnými oblouky, které mají hezký název – *prampouchy*. Vlevo je to dům „Šmertošovský“ a vpravo dům „Štěpánkovský“. Oba již tvoří nároží se Staroměstským náměstím a zobrazeny jsou i z druhé strany – na dvojici č. 51, u níž jsou také popsány. Mezi nimi v pozadí je vidět část Staroměstské radnice a její věže.

Tento Jansův obraz má v původní podobě nejextrémnější poměr výšky k šířce (formát reprodukováné předlohy je 288×144 mm) a zároveň – tak jako mnoho dalších – extrémně velký úhel záběru, vymykající se nejen obvykle uváděnému zornému úhlu lidských očí, ale i objektivů s nejkratším ohniskem. Proto jsem už při reprodukci odřízl horní část obrazu, na níž byla zachycena i horní část radniční věže, kterou by se stejně na nezkrácené fotografii zachytit nepodařilo. (O této problematice se zmiňuji ještě v závěrečných poznámkách.) Tím jsem si úkol zjednodušil, ale i tak bylo pořízení snímku komplikováno neustále procházejícími chodci a ještě více obrovským kontrastem mezi domy v popředí a radnicí v pozadí.

Před Ungeltem

1897

Kamenným portálem, který je vidět v pravé části obrazu, se vchází do dvora, na jehož místě bývala asi od 10. století dřevěná ohrada s tržištěm. Později zde vznikla první pražská celnice, kde cizí obchodníci museli hned po příjezdu do Prahy vyložit své zboží a zaplatit z něj clo – *ungelt*. Z toho pochází název dvora, který však je také nazýván *Týnským dvorem* nebo prostě *Týnem*, což bývalo místo ohrazené či opevněné dřevem. A protože tu bylo stále živo, říkalo se též *Veselý dvůr*. Bylo to výsadní místo, do kterého bylo zakázáno vstupovat se zbraněmi a nesměla sem městská policie. Dvůr byl postupně obestavěn domy, zpočátku patrně dřevěnými a asi od 14. století kamennými. Jako celnice dvůr sloužil až do roku 1774. Počátkem 19. století byla v Ungeltu kavárna „U Komárků“, ve které se scházeli Tyl, Čelakovský, Šafařík, Palacký a Rieger.

Také samotný dům s portálem, čp. 639, který vypadá trochu jako pevnost se střílnami, bývá někdy nazýván *Týnem* nebo *Ungeltním domem*. Na základech někdejšího románského domu tu byl nejdříve postaven dům gotický. Ten v roce 1558 daroval císař Ferdinand I. za dobré služby Jakubovi Granovskému, který byl od roku 1548 v Ungeltu správcem. Nový majitel pak dům v letech 1559–1560 renesančně přestavěl do podoby, která se v podstatě zachovala dodnes. Přitom ve dvoře vznikla pěkná arkádová loggie a dvorní i uliční fasády byly pokryty krásnými sgrafity a freskami s biblickými a mytologickými náměty. Jako jejich tvůrci jsou uváděni Francesco Terzio a Domenico Pozzo. Granovští vlastnili dům do roku 1620. Tehdy ho prodali, ale jméno „Palác Granovských z Granova“ mu po nich zůstalo. Původní výzdoba fasád se dochovala do poloviny 17. století. Na vnitřní straně ji koncem 19. století vlastním nákladem obnovili architekti Jan Koula a Josef Fanta. Zbývá dodat, že Ungelt má ještě druhou bránu na opačné (východní) straně, v domě čp. 645, o němž je zmínka u dvojice č. 26.

7. 11. 1998

Jméno Týna bylo začleněno i do názvu kostela *P. Marie před Týnem*, jehož opěrné pilíře rámuje obraz v pravé části.

Vlevo od paláce Granovských je část průčelí domu čp. 630 „U zlatého prstenu“, kterým vede klenutý průchod do východní části Týnské ulice, která je předmětem dvojice č. 44. Tam se také o tomto domě podrobněji zmiňuji.

Další dům vlevo je čp. 627, s raně barokní fasádou z konce 17. století, pod níž se skrývají zbytky gotické palácové stavby asi z roku 1400. Bydlel v něm Václav Budovec z Budova, jeden ze 27 českých Pánů popravených v roce 1621 na Staroměstském náměstí. Útěchou pro jeho manželku snad bylo to, že dům jí nebyl zabaven, protože byl zapsán jako její vlastnictví.

Zcela vpředu po levé straně je na obraze malá část Škrétova (Skretova) domu, který je námětem Jansova obrazu č. 54.

K výrazné změně zde během století došlo zbouráním Škrétova domu. Číslo popisné 627 se tak stalo domem nárožním, který musel být stavebně upraven. Na jeho nároží byla pak v roce 1927 umístěna pamětní deska Václava Budovce z Budova a jeho socha od Antonína Bílka, která je vidět na současné fotografii po levé straně. Socha má nepřírozeně velikou hlavu, ale z literatury lze zjistit, že Budovec takovou výraznou hlavu asi skutečně měl.

Po roce 1977 byla zahájena důkladná a zdoluhavá rekonstrukce celého Ungeltu, v závěru ještě zpomalená nevyjasněnými majetkovými nároky při restitucích a ukončená až po dvaceti letech. Na vnější podobě paláce Granovských z Granova jsou patrné úpravy v počtu a rozmístění oken v horní části. Profesorem Jiřím Turoněm byly obnoveny fragmenty i celé plochy již zase zašlých sgrafit a fresek na venkovní i dvorní fasádě. Rehabilitace se dočkaly i ostatní objekty obklopující dvůr, které jsou nyní zaměřeny na turistický ruch. Jsou tu restaurace, hotely, galerie a obchody s upomínkovými předměty.

Pohled z Karmelitské ulice

12. 4. 95

Jansa sám na obraz napsal název *Před domem „U Klíče“ na Karmelitském nám.* Karmelitská ulice má svůj název podle kláštera karmelitánů při kostele Panny Marie Vítězné. (Viz dvojice č. 55.) Zda se ale tato její část skutečně někdy nazývala náměstím, není nikde uvedeno.

Bývalý dům čp. 270 „U klíče“ (též však „U Klíčů“ nebo „Zlatý klíč“) měl hlavní průčelí na Malostranském náměstí. Na tomto obraze je jeho zadní část – úzký nižší domek, sevřený mezi vyššími sousedy. Vpravo před ním je dům s trojicí velkých renesančních štítů, který měl čp. 298. Podle sládka Waldmanna se mu říkalo „U lesního muže“, později „U divého muže“ a nakonec „U Goliáše“. Vlevo za domem „U klíče“ je bývalý dům „U bílého mostu“, nazvaný podle někdejšího můstku přes příkop u Staré Újezdské brány. Později se na původní význam toho názvu zapomnělo a na domě byl vymalován Karlův most se sochou sv. Jana Nepomuckého.

Hned za těmito domy ulice zatáčela k Malostranskému náměstí a byla tam velice úzká. To lépe dokládá obraz č. 18, na němž je znovu vidět dům, který zde je zcela vlevo na protější straně ulice. Je to čp. 301 „Ořechový strom“, dům stojící zde dodnes. Před ním z Karmelitské doleva odbočuje Tržiště – ulice, která se kdysi nazývala Vlašský trh a později také Nový, Vaječný nebo Selský trh.

Václav Jansa často svými akvarely dokumentoval zástavbu před jejím zbořením, toto místo hned třikrát – na obrazech č. 4, 18 a 65. Proto když někde rozbil své malířské náčiní, stávalo se, že se lidé hned ptali, co se zase bude bourat. Naštěstí se zdaleka nebouralo vše, co na svých obrazech zachytil. Kostel sv. Mikuláše, který vyčnívá nad popsány domy, bude zajisté zachován ještě mnoha dalším generacím.

Zachovány zůstaly také domy na levé straně ulice, ale na pravé straně byly všechny zde zobrazené domy koncem 19. století zbořeny, aby tudy mohla vést elektrická dráha.

24. 4. 2000

Zpočátku ale nevedla trasou, kterou známe dnes, v první etapě šlo o tzv. *průlom U Klíčů*, o němž je více u dvojice č. 65.

Na současné fotografii je vidět rozšířenou Karmelitskou ulici s tramvajovými kolejemi a trolejemi a s řadou automobilů. Zbouráním výše uvedených domů na pravé straně ulice se otevřel pohled i na další domy na její straně levé.

Již zmíněný nárožní dům čp. 301 má dnes zvětšená okna ve 4. patře. Za ním je dům čp. 516 se zbytky Staré Újezdské brány, který je dnes vidět na této fotografii lépe než na dvojici č. 18, kde však je v souvislosti s názvem obrazu popsán. To platí i o následujícím velkém domě „U zlatého hroznu“, který tvoří nároží s Malostranským náměstím.

Na pravé straně této části ulice jsou všechny domy nové, vystavěné v rozmezí let 1912–1914. Architektura tmavého domu v popředí (čp. 298, který v letech 1999–2000 vypadal opuštěně) byla ovlivněna kubismem. Za ním je novobarokní dům čp. 299, nad jehož vstupem jsou kopie Braunových alegorií Noci a Dne. Následují domy, které už zde vidět nejsou – čp. 268 s kubistickou fasádou a čp. 269 ve stylu klasicizující secese. Poslední dům, rohový, je zmíněn u dvojice č. 65.

O popsáných nových domech v Ruthově „Kronice“ pochopitelně nic není. V té souvislosti se zmíním o dalším důležitém zdroji svých informací. Bylo jím rozsáhlé kolektivní dílo „Umělecké památky Prahy“, vycházející postupně od roku 1996 – téměř za sto let po Ruthově „Kronice“. A stejně jako srovnání sto let starých obrazů a současných fotografií,

je někdy zajímavé i porovnání informací z těchto dvou hlavních pramenů. Trochu na závadu bylo to, že dosud nevyšly všechny díly „Památek“, takže informace pro různé části Prahy neměly vyrovnanou úroveň. Nová zjištění týkající se Malé Strany jsem podle právě vyšlého svazku doplnil dodatečně, ale díl o Hradčanech na vydání teprve čeká.

Hradčany z Jeleního příkopu

8. 6. 1894

Jansa tento svůj obraz nazval prostě „Hradčany“. Doplněk názvu, připojený zřejmě vydavatelem, svádí k názoru, že jde o pohled zdola z Jeleního příkopu, tak tomu ale není. Jde o pohled z místa, které je poblíž Kramářovy vily na hraně stráně nad ulicí Pod Bruskou. Obraz patří k nejstarším a z celého souboru je jediný, u něhož malba nevyplňuje celou plochu formátu a volný „obláček“ je využit pro umístění podpisu a názvu.

V místě ulice Pod Bruskou (zvané Myší díra) býval kdysi jen příkrý úvoz, přes který vedla lávka pro pěší. V Jelením příkopu byli ještě v 18. století chováni jeleni a daňci – z toho pochází jeho název. Silnice zde byla vystavěna roku 1831 přičiněním hraběte Karla Chotka, který i pro mnohé další zásluhy o zvelebení města byl zvolen čestným měšťanem Prahy. Silnice, která po něm byla nazvána, nebyla ovšem dříve tak široká jako dnes a na obraze je úplně zakryta stromy, podobně jako vzdálenější ulice Na Opyši.

Na Jansově panoramatu je vidět zleva dům Lobkovický, bílou hranatou věž, která se však jmenuje Černá, budovu bývalého purkrabství a věže kostela sv. Jiří. Dále vpravo nad Jelením příkopem jsou ještě vidět kulaté bašty opevnění – Daliborka, Mihulka a Bílá věž.

Dominantou obrazu je ovšem chrám sv. Víta, ještě nedostavěný. Nejspíše zde je vhodné se stručně zmínit o historii jeho výstavby. Chrám založil roku 1344 Jan Lucemburský na místě původní románské baziliky. Jeho východní část se spodní částí hlavní věže byla vybudována Matyášem z Arrasu, Petrem Parléřem a jeho syny během let 1344–1406 v gotickém slohu. Potom se stavba na mnoho let prakticky zastavila. Teprve po velkém požáru v roce 1541 vystavěli v letech 1560–1562 Bonifác Wohlmuth a Hans Tirol na gotické podnoží horní část hlavní věže s renesanční galerií a zvoncovou střechou. Po dalším požáru, od blesku v roce 1770, upravitel Nicolo Pacassi střechu do té podoby, kterou známe dnes. Se stavbou chrámu se nadále pokračovalo v barokním slohu, ale pomalu a s přestávkami, takže během následujícího století se mnoho nepostavilo.

Až roku 1843 vznikla *Jednota pro dostavbu chrámu sv. Víta*. Byly odklizeny části barokního zdiva a v roce 1873 byl položen základní kámen. Projekt dostavby v gotickém slohu vypracoval Josef Mocker, který také až do své smrti v roce 1899 stavbu řídil. Po něm ve stavbě pokračoval Kamil Hilbert. Na obraze je patrné lešení, je zde už vidět obě průčelní věže, nikoli však příčnou loď s věžičkou. (O stavbě západní části chrámu je více uvedeno u dvojice č. 97) Dostavba byla ukončena vysvěcením až v roce 1929.

Roku 1896 postavil v ohbí Chotkovy silnice Jan Rožánek vysoký činžovní dům, který tedy na Jansově obraze ještě není a jímž byl tento pohled na Hradčany značně znehodnocen. Na současné fotografii pro změnu už není. Byl zbourán v souvislosti se stavbou trasy A pražského metra a na jeho místě pak několik let stála ocelová těžní věž, po níž ovšem dnes už není ani památky. Chotkova silnice byla během 20. století třikrát rozšířena.

Snad také stojí za zmínku, že pár kroků odtud, vpravo mimo záběr, byla Chotkova silnice v roce 1967 přemostěna lávkou pro pěší, postavenou podle projektu architekta Fragnera. Ta byla v roce 1998 (s odůvodněním, které mne příliš nepřesvědčilo) nahrazena lávkou novou. Jde tedy už o třetí lávku v těchto místech.

Jak je vidět, dnešnímu pohledu brání poměrně hustý porost stráně pod Kramářovou vilou, což je podle mého názoru škoda. Vzhledem k tomu, že zjevně jde o náletové dřeviny, zasloužila by si snad stráž novou sadovou úpravu, která by přihlédla i k tomuto aspektu. Vždyť právě tento pohled na Hradčany od východu býval v minulosti někdy označován za nejkrásnější. Aby na současné fotografii bylo alespoň něco vidět, musel jsem ji pořídít v době, kdy stromy byly bez listů, tedy před příchodem jara. I tak však husté kroví znemožnilo zaujmout to nejsprávnější stanoviště, které by – podle konfigurace pravé věže kostela sv. Jiří a hlavní věže chrámu sv. Víta – bylo více vpravo a snad také trochu níž.